

MOBILITA ZA KAŽDÚ CENU?

Správa zo seminára TCA: EÚ Agenda zručností, mobility a poradenstva: Poradenstvo pre mobilitu v celoživotnom vzdelávaní - Štandardy, metódy a výsledky
Bergen, Nórsko, 9. - 11. 5. 2019

Maja Jaššová, Združenie pre kariérové poradenstvo a rozvoj kariéry

Návrat zo seminára o poradenstve pre mobilitu v Bergene sa komplikoval. Kvôli zmenám v počítačovom systéme na letisku v Amsterdame meškali viaceré lety, vrátane toho, ktorým som sa mala dostať na pol cestu domov. Do Amsterdamu som síce s oneskorením doletela, ale na palubu lietadla do Viedne ma už nepustili, keďže mi iniciatívne zariadili letenku na druhý deň ráno. A tak som nie z vlastnej vôle trávila noc v Amsterdame. Uvedomila som si, že práve takéto situácie mobilita prináša – veci nebežia podľa nášho plánu, musíme riešiť rôzne komplikácie a keď sa už tešíme na vlastnú posteľ, môžeme sa nám stať, že budeme nakoniec vďační aj za možnosť prespať na hocijakom slušnom a čistom mieste.

Táto nepredvídateľnosť a niekedy náročnosť pobytov v zahraničí môže byť pre niektorých ľudí tým, čo ich láka vyskúšať si svoje sily a zvládnuť výzvy, pre iných je však dostatočnou prekážkou, ktorá zastaví snahy vidieť svet. Ako prvých menovaných podporiť v ich rozhodnutí a ako tých druhých povzbudiť, aby svoje odmietnutie ešte zvážili a skúsili objaviť svoje kapacity zvládať neľahké úlohy, na to sa pokúšalo na tematickom seminári v Bergene, organizovanom Národnou agentúrou pre medzinárodnú spoluprácu (DIKU), príst 27 účastníkov zo 14 krajín.

Rozhodovania o medzinárodnej mobilite, jej plánovanie a zvažovanie sa neodohráva len na individuálnej úrovni študentov či v poradenskom kontexte, ale má aj svoj inštitucionálny a systémový rámec. Ten nám predstavil v prezentácii riaditeľ DIKU – Nórskej agentúry pre medzinárodnú spoluprácu, **Harald Nybølet**. Hovoril o cieľoch nórskej vlády týkajúcich sa študijnej mobility – a síce aby do roku 2020 počas štúdia vycestovalo a využilo možnosti štúdia v zahraničí 20% študentov. V dlhodobom horizonte je cieľom dokonca 50% študentov. Podľa aktuálnych výsledkov sa však zrejme do roku 2020 takto nastavené kritérium nórske študentom nepodarí naplniť. Cieľové čísla sa opierajú o výskumy, v ktorých sa mobilita ukazuje ako životná skúsenosť, ktorá vedie k rozvoju niektorých dôležitých postojov, zručností a schopností, ktoré sú v dnešnom svete (nielen) práce stále viac žiadané. H. Nybølet zdôraznil, že význam mobility presahuje benefity pre jednotlivca v podobe individuálneho rastu, ale že tiež zlepšuje kvalitu v inštitúciách a organizáciách, ktoré sú do nej zapojené.

Podporu mobility na systémovej úrovni predstavuje aj Europass ako nástroj, ktorý má pomôcť pri otváraní dverí k učeniu a práci v Európe. Túto európsku iniciatívu, ktorá je súčasťou Agendy nových zručností, predstavila **Kjersti Skjervheim** (DIKU). Ide o spoločný európsky rámec na ľahšie a jasnejšie porozumenie zručností a kvalifikácií jednotlivcov. U nás je známy predovšetkým ako vzor životopisu, už dnes však má veľa ďalších funkcionalít. Chystajú sa aj ďalšie zmeny - nový Europass bude užívateľom umožňovať jednoduchšie identifikovať

a komunikovať svoje zručnosti a kvalifikácie, napr. prostredníctvom vylepšených nástrojov na vytváranie CV a portfólia, tiež vďaka seba-hodnotiacim nástrojom, ktoré umožnia jednotlivcom ohodnotiť vlastné zručnosti. Okrem toho bude obsahovať relevantné informácie o vzdelávacích príležitostiach, kvalifikáciách a poradenstve. Mal by sa tak stať jedinečným zdrojom informácií a služieb týkajúcich sa zručností a kvalifikácií.

Susan Johnson z univerzity v Bergene rozvírila diskusiu na tému ako zabezpečiť, aby sa zo vzdelávacích výstupov mobility stali uchopiteľné a preukázateľné zručnosti a kompetencie. Hovorila o interkultúrnych kompetenciách, ktoré majú mnohé spoločné s dnes dôležitými inovatívnymi kompetenciami. Hoci mobilita predstavuje skúsenosť, vďaka ktorej sa interkultúrne kompetencie rozvíjajú, mnohí študenti, učitelia ale i zamestnávateľi majú ťažkosti vidieť za nimi viac ako len znalosť cudzieho jazyka a niektorých ďalších špecifik, ktoré zvykneme označovať ako kultúra. Vzdelávacie inštitúcie nedokážu získané kompetencie definovať a zamestnávateľi často nevedia, že to, čo od zamestnancov žiadajú, sa dá nadobudnúť prostredníctvom medzinárodnej skúsenosti. Dôležitým krokom pre vzdelávacie inštitúcie je preto začať pracovať s rámcami pre rozvoj interkultúrnej citlivosti a porozumenia, vďaka ktorým by sa dal identifikovať posun a kompetenčný rast absolventov zahraničných vzdelávacích príležitostí.

Od systémovej podpory mobility sme sa dostali aj k podpore jednotlivcov v poradenskom kontexte. Táto časť seminára bola veľmi interaktívna a kreatívna. Pracovali sme rozdelení do menších skupín, v ktorých sa stretli poradcovia pracujúci s rôznou cieľovou skupinou a v odlišných poradenských prostrediach. Pri tvorbe na klienta-zameranej služby sme využívali *design thinking* ako metódu, ktorá predstavuje spôsob ako kreatívne riešiť problémy a tvoriť inovácie. Otázka, na ktorú sme spoločne mali hľadať tvorivú odpoveď, bola „ako motivovať ľudí ísť študovať/učiť sa do zahraničia a ako podporiť ich rozhodovací proces“.

Aby bola tvorba poradenskej služby v súlade s potrebami klienta, snažili sme sa ho čo najpresnejšie vystihnúť a opísať, vrátane jeho motivujúcich presvedčení a bariér, ktoré musí prekonať. Nie po prvýkrát sa mi potvrdilo, že snaha čo najviac "nacítiť" potenciálneho klienta je podstatným a nevyhnutným krokom pre vytvorenie zaujímavého poradenského produktu. Pri rozmyšľaní nad našimi študentmi a ďalšími klientmi sme dospeli aj k posunutiu významu pôvodne formulovanej otázky a spytovaniu jej etického rozmeru: je skutočne našou úlohou motivovať ich k vycestovaniu do zahraničia? Máme my, ako poradcovia, presvedčať ľudí, o dôležitosti pobytov v cudzine? Vo vzájomnom dialógu sme v rámci menšej pracovnej skupiny dospeli k novej úlohe: ako vytvoriť bezpečný priestor pre skúmanie vlastných želaní a obáv ohľadom mobility tak, aby sa obom dostalo rovnakej pozornosti?

Po predefinovaní zadania sme pokračovali produkovaním nápadov na jeho riešenie prostredníctvom rôznych, tvorivost' povzbudzujúcich, techník ako sú napr. 6 mysliacich klobúkov, technika zmeny v opak a nútené asociácie. Na základe nápadov, ktoré v tomto procese vznikli, sme mali vytvárať prototyp - produkt, ktorý by riešil nami zadanú úlohu. Vytvorené riešenia sa potom predstavili vo veľkej skupine všetkým účastníkom seminára. Ukázalo sa, že väčšina pracovných skupín vnímala ako dôležitú bariéru mobility obavu zo sociálnej izolácie a problémy pri praktických otázkach súvisiacich s vycestovaním. Vo viacerých

skupinách sa riešenie našlo v návrhoch na mobilné aplikácie a online nástroje, ktoré by jednak poskytovali praktické informácie a prípadné vážnejšie problémy odkazovali na "živých" poradcov, jednak prepájali účastníkov mobilít medzi sebou navzájom i s domácimi študentmi napríklad prostredníctvom spoločných záujmov a aktivít.

Pre mňa sa v súvislosti s týmto seminárom otvorili viaceré otázky, na ktoré nemám definitívne odpovede ani 2 mesiace po návrate domov. Návrhy na aplikácie a nástroje vznikajúce v procese workshopu podľa mňa nakoniec neodpovedali na dôležité potreby klientov, ktorých som mala na mysli. Vytvorenie láskavého a pokojného priestoru na preskúmanie vlastných motívov a strachov, ktoré stoja v pozadí rozhodovania, sa v mojich predstavách ťažko udeje v online priestore či virtuálnej realite. Sama mám zrejme predsudky voči internetovým a dištančným formám poradenstva a v Bergene som si musela klásť otázku, nakoľko pripúšťam ich relevanciu pre niektoré cieľové skupiny a typy problémov a či mám voči nim odborné a nie skôr osobné výhrady.

Spôsob práce metódou design thinking ma veľmi inšpiroval a stále ho využívam pri procese tvorby nových programov či iných "produktov". Na druhej strane si myslím, že v priebehu seminára sa viackrát ukázala dôležitosť toho, opakovane sa vracat' k osobám - klientom, kvôli ktorým službu dizajnujeme, a k základnej otázke, na ktorú má byť naša služba odpoveďou. Keďže pre krátkosť času sme tieto návraty k podstate nášho úsilia neabsolvovali, myslím, že sa zo zreteľa stratili a nasledovali sme skôr módnou vlnu, ktorá nás viedla práve k - pre mňa - jednorozmerným online aplikáciám. V neposlednom rade som ešte pre seba došla k záveru, že v tvorivom procese pokladám za dôležité, aby spolu pracovali ľudia, ktorí zdieľajú podobnú hodnotovú bázu. Hodnoty určujú v konečnom dôsledku to, ako našu službu uchopíme a akú podobu jej dáme.

Taktiež vo mne stále rezonuje téma hranice medzi podporou mobility a jej propagáciou, medzi sprostredkovaním možností a výberom správnej odpovede za klienta. Táto etická dilema je, samozrejme, univerzálnejšia a netýka sa len oblasti medzinárodnej mobility. Tu však získava naliehavosť práve kvôli plneniu rôznych národných záväzkov a ukazovateľov, a vzhľadom k tomu, že nárast počtu medzinárodných mobilít sa stáva súčasťou politických cieľov. Nie je mojim úmyslom znížovať význam zahraničných pobytov, či spochybňovať podporu EÚ, ktorá bude v najbližších rokoch v tejto oblasti stále narastať. Obhajujem opodstatnenie nezávislého priestoru poradcu, ktorý má so svojím klientom preskúmať mnohé varianty a riešenia (vrátane mobility), pričom odpoveďou na niektoré z možností môže byť aj klientove NIE. Na seminári mi preto chýbala väčšia pluralita názorov na fenomén mobility a zohľadňovanie jej rôznych aspektov.

Keď spätne rekapitulujem seminár v Bergene, myslím, že sa do neho napriek krátkosti pobytu zmestilo čaro, pochybnosti a tiež náročné situácie, o ktorých sa snažím rozprávať so žiakmi a študentmi, ktorí uvažujú o mobilite. Napríklad moja neochota venovať pozornosť administratívnym nevyhnutnostiam ma donútila opravovať prihlášku na seminár mnoho ráz. Aj ja som odchádzala s istými očakávaniami a prišla späť s inými výsledkami, ktoré v mnohom nakoniec predstihli to, čo som si priniesť chcela. Borila som sa s cudzím jazykom a s tým, ako

zvládnuť miestnosť plnú cudzích ľudí. Našla som si však aj spriaznenú dušu, s ktorou som celé dianie mohla prebrať a vďaka ktorej budem na Bergen s radosťou spomínať. Nechala som sa očariť krásnym prostredím, vychutnávala si jedlo (čudovali by ste sa, pre koľkých ľudí je poznávanie nových svetov spojené práve s chuťami a vôňami!) a ako vždy, dumala nad osamelosťou hotelových izieb. Pre mňa je práve toto jemné dianie, niekedy menej viditeľné popri víre ostatných udalostí, téma, ktorú chcem do workshopov s uchádzačmi o mobilitu vnášať. To bolo pre mňa nakoniec poslanstvo, ktoré som si z tematického seminára priniesla – nechať sa inšpirovať, využívať užitočné a obohacujúce nástroje, ale tiež si ponechať vlastné pochybnosti a neuberat' priestor témam, ktoré pokladám za dôležité.